

Др Јелена Ђ. Видић Трнинић, ванредни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
jvidic@pf.uns.ac.rs

Милица С. Ковачевић, асистент
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
M.Kovacevic@pf.uns.ac.rs

НАЛОГ У НАСЛЕДНОПРАВНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ СРБИЈЕ И ОСТАЛИХ ЗЕМАЉА ЕВРОПЕ*

Сажетак: Код бесилајног стицања, ошћиврихваћено је да лице које некоме оставља одређену користи, може иу исју користи, у границама одређеним законом и ошћерешћи неком дужношћу. Наравно, не ради се о прошћивнакнади за бесилајно стицање, нишћи о ошћраничењу слободe стицања, већ о сћецифичним модификацијама. Једна од њих је и налош, који је, иоред услова и рока, своје месћо нащао и у мащерији наследног ирава. Њешово иравно дејсћиво ошћледа се у консћишћиуисању ищерешћи на сћирани лица које се јавља као сћишћалац ио наследноиравном основу. У раду ће бишћи ириказани: иојам и најважнија дејсћива налоша, у смислу њешовог исћуњења, али и иоследица које насћиуијају када се он не исћуни; субјекшћи налоша и њихов мећусобни однос, ише иоједине сћецифичносћи које из њега ироизилазе, као и разшћраничење налоша у односу на сличне инсћишћиуише. Срж рада ипредсћавља национално законодавсћиво, уз ириказ важещћих решења бившћих држава СФРЈ, Русије, Бугарске, Аусћирије и Немачке, ради сашћледавања у којој мери је нормативно уређење налоша у домаћем законодавсћиву слично, односно, колико оно одсћиуиа од решћулисања овог инсћишћиуиша у осћалим сћиоменушћим земаљама Европе. Имајушћи у виду да је у ираву Србије у шћоку израда Граћанског законика, аушћори корисћише ирилику да укажу на извесне недосћиашће у иошћледу

* Рад је посвећен научно-истраживачком пројекту „Правна традиција и нови правни изазови“ чији је носилац Правни факултет у Новом Саду.

йојединих законских рещења йосвећених налогу и сходно йоме на могуће йравце његовог нормативног уобличења de lege ferenda.

Кључне речи: налог, наследник, испорукојримац, раскидни услов, испорука, йужбе.

1. ПОЈАМ И ОСНОВНА ОБЕЛЕЖЈА НАЛОГА

Налог или како се, ређе, назива терет (од латинске речи *modus*) је одредба у завештању којом завешталац налаже својим универзалним и сингуларним сукцесорима неку чинидбу. Предмет налога може да буде све што иначе може бити предмет облигација: активно понашање у виду предузимања радње или пасивно држање, трпљење или пропуштање радње на коју је лице иначе овлашћено. У погледу временског трајања обавезе, она се може испунити одједном или сукцесивно. У сваком случају, како год да је радња конципирана, о налогу се може говорити само као о установи добротиних располагања, јер је по својој природи неспојив са теретним правним пословима.¹

О налогу, као о додатној, али саставној одредби завештања одлучује суд или јавни бележник који је овлашћен да расправља заоставштину. У случају постојања налога у завештању, изрека у решењу о наслеђивању мора садржати податке о чињеници да је право наследника зависно од њега.

2. ПРАВНИ ПОЛОЖАЈ СУБЈЕКТА НАЛОГА

Код налога се може говорити о постојању три категорије субјеката, од којих се неки налазе у међусобном односу, док се други у оваквом односу не налазе.

Лица која имају дужност испуњења налога су оптерећена лица или дужници налога. Закон о наслеђивању Србије предвиђа да завешталац наведену дужност може предвидети за наследнике, како законске, тако и завештајне, као и за испорукопримце. Закон не помиње изричито подиспорукопримце, али се циљним тумачењем закључује да се и они могу јавити као лица оптерећена налогом.² Завешталац ће најчешће у оквиру, Уставом и законом загарантоване слободе завештања, обавезу извршења налога наметнути само једном наследнику или испорукопримцу, а ређе неколицини лица. До ситуације у

¹ Не треба га мешати са уговором о налогу који је део облигационоправне материје. Вид. М. Живановић, Р. Момчиловић, *Модификације йравних йослова (услов, налог и рок)*, Правни факултет у Бања Луци, Бања Лука, 1998, стр. 85.

² Вид. чл. 132, ст. 1 Закона о наслеђивању Републике Србије, „Сл. гласник РС”, бр. 46/95, 101/2003 – одлука УСРС и 6/2015. У даљем тексту: ЗНС.

којој дужност извршења налога терети све наследнике оставиоца долази на основу тумачења завештања или чешће, аналогном применом чл. 145, ст. 3 ЗНС.³ Када се првобитна замисао завештаоца не оствари, јер лице оптерећено налогом неће или не може да наследи, испуњење налога може да терети и друго лице које уместо њега долази на наслеђе.⁴ Међутим, уколико је то воља завештаоца, налог у претходно наведеном случају може да обавезује и неко друго лице, а може и да се угаси. У случају да оставилац налогом оптерети испорукопримца, обавеза испуњења налога везана је за претходно испуњење испоруке. Тек када у корист испорукопримца буде испуњена испорука, он је дужан да испуни налог који је садржан у испоруци.⁵

Наредна категорија су корисници налога, односно лица у чију корист налог треба извршити.⁶ У погледу тога ко се све може јавити у улози корисника налога, у теорији постоје различита мишљења. Поједини аутори сматрају да корисници налога морају бити одређени или бар одредиви на основу поузданих показатеља,⁷ док има ставова да корисник налога не мора да буде, нити одређен нити одредив, већ да се налог може установити и у једном општекорисном циљу.⁸ У случају када се наследнику или испорукопримцу заоставштина оставља ради постизања одређеног друштвено корисног циља, као и када завешталац располаже у дозвољене сврхе оснивањем задужбине, постојање налога је неопходно.⁹ Надаље, као корисник може се јавити свако физичко и правно лице. Међутим, корисник налога може да буде и неко ко није субјекат у праву. Тако, налог може бити установљен и у интересу самог

³ Када се намера завештаоца не може установити са сигурношћу, сви наследници ће трпети налог и одговараће за исти сразмерно њиховим наследним деловима.

⁴ Вид. чл. 133, ст. 2 ЗНС.

⁵ Вид. С. Миладиновић, *Легај – кроз њравну науку и законодавство*, Задужбина Андрејевић, Београд, 2000, стр. 56.

⁶ Корисници налога се намирују након поверилаца завештаоца и нужних наследника. Уколико се којим случајем целокупна заоставштина исцрпи намирењем поменутих лица, неће постојати обавеза испуњења налога, јер лица одговарају само чистом вредношћу наслеђених добара. Вид. О. Антић, *Налог у наследном њраву*, Правна ријеч, Удружење правника Републике Српске, Бања Лука, 36/2013, стр. 44; N. Gavella, V. Belaj, *Наследно њраво*, Народне новине, Загреб, 2008, стр. 362.

⁷ Вид. С. Сворцан, *Коментар Закона о наслеђивању*, Правни факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 2004, стр. 292.

⁸ Вид. Д. Ђурђевић, *Институције наследног њрава*, Правни факултет у Београду, Београд, 2015, стр. 172; Н. Стојановић, *Наследно њраво*, Правни факултет у Нишу, Ниш, 2011, стр. 272; О. Антић, З. Балиновац, *Коментар Закона о наслеђивању*, Номос, Београд, 1996, стр. 375.

⁹ Задужбина основана изјавом последње воље у погледу наследноправних овлашћења, између осталог, може имати и положај корисника налога. Вид. Н. Стојановић, *Располагање заоставштином у друштвено-корисне сврхе*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, Ниш, 43/2003, стр. 240. У том смислу, вид. и: О. Антић, *Наследно њраво*, Правни факултет у Београду, Београд, 2010, стр. 263.

завештаоца. Најчешћи пример, који се среће како у доктрини, тако и у пракси, јесте налог који се огледа у дужности наследника да оставиоцу подигне споменик или обави сахрану према одређеним верским обичајима. Најзад, налог може бити установљен и у корист животиња, најчешће кућних љубимаца оставиоца, где се брига о њима поверава оптерећеном лицу.

Последња категорија лица која се јавља код налога су она која су активно легитимисана да у судском поступку траже испуњење налога или утврђење престанка права због његовог неиспуњења. Разлог и потреба за постојањем ових субјеката произилазе из саме природе налога. Наиме, налог терети дужника и често је установљен у корист неког конкретног лица као корисника налога, с тим што се специфичност овог односа огледа у чињеници да између њих не настаје дужничко-поверилачка веза.¹⁰ Најважнија последица претходно наведеног се огледа у немогућности корисника налога да захтева извршење чинидбе судским путем. Због тога је последња категорија субјеката налога изузетно значајна. Њихова улога смањује опасност да се жеља оставиоца изигра и налог не испуни. Као активно легитимисана лица јављају се у првом реду, извршилац завештања и сходно терминологији коју користи законодавац, лица која за то имају правни интерес. Која су то лица, биће обрађено ниже у тексту, када се аутори дотакну питања тужби.

3. ИСПУЊЕЊЕ НАЛОГА

Закон о наслеђивању Србије не посвећује адекватну пажњу начину испуњења налога. Иако Закон то изричито не помиње, налог треба извршити онако како је то завешталац одредио. Када то није могуће, оптерећено лице треба да настоји да испуни наметнуту обавезу што приближније ономе што је завешталац тражио. Врло често су предмет налога и његово испуњење условљени, те зависе од способности самог дужника, његових вештина и посебних знања.¹¹ Притом, сама садржина налога такође може бити разноврсна. Није искључена могућност алтернативно постављених обавеза, где од избора самог завештаоца, корисника, оптерећеног или пак трећег лица, зависи која ће се од више понуђених радњи извршити, као и случај у којем је оптерећеном лицу наметнуто више од једне појединачне обавезе.¹²

Испуњење налога се састоји у извршењу радње налога од стране оптерећеног лица које ће добити право на наследни део или испоруку под претнутим раскидним условом уколико предузме радњу налога.¹³ Поред тога,

¹⁰ Вид. чл. 132, ст. 1 ЗНС.

¹¹ Вид. О. Антић, *Налог у наследном праву*, стр. 53.

¹² Вид. С. Сворцан, *op. cit.*, стр. 294.

¹³ Вид. О. Антић, *op. cit.*, стр. 44.

Законом је у извесним случајевима дата могућност да се особа оптерећена налогом на још један ефикасан начин „примора“ на његово испуњење. Наиме, уколико је корисник налога лице коме је потребна посебна заштита јер није у стању да се само стара о својим правима или је налог одређен у општекорисне сврхе, Закон о ванпарничном поступку Србије је предвидео предузимање одређених процесних радњи којима се обезбеђује његово испуњење. У том смислу, суд или јавни бележник ће затражити од лица оптерећеног налогом да пружи доказ о извршеној обавези или доказ да је иста обезбеђена, након чега ће тек, наложити упис у јавне регистре или предају покретних ствари, када се оне налазе на чувању. Такође, могуће је одредити и привремене мере за обезбеђење заоставштине.¹⁴ Битна разлика између првог и другог вида заштите огледа се у томе што одређивање привремених мера могу захтевати само заинтересована лица, док је пружање доказа о извршеној обавези суд или јавни бележник овлашћен да тражи по службеној дужности.¹⁵

Посебан правни положај у вези са испуњењем налога имају нужни наследници. Нужни део нужних наследника не може бити оптерећен никаквом обавезом.¹⁶ Наведено произилази из сврхе и природе самог нужног дела. Уколико би завешталац оптеретио свог нужног наследника налогом, према правилима о „привилеговању нужних наследника“, такво оптерећење не би вредело. Једини случај који законодавац прописује јесте када завешталац намени свом нужном наследнику вредност већу од вредности нужног дела, а уједно га оптерети и обавезом да изврши неку дужност. У том случају, нужном наследнику је гарантовано право избора. Он може, применом правила *Cautela Socini* да задржи нужни део који одговара његовој законској вредности у конкретном случају и да тиме одбије извршење дужности или да прихвати увећани нужни део, али уз истовремену обавезу да изврши наметнути налог.¹⁷ Иако се из законске формулације, језичким тумачењем, изводи закључак да је приликом избора друге солуције, нужни наследник дужан да изврши налог у потпуности, ипак се мора узети у обзир сврха нужног наслеђивања и циљним тумачењем извући закључак да је наследник дужан да испуни налог само у делу који прелази чисту вредност нужног дела. Циљ поменутих одредби јесте да се нужном наследнику омогући не-сметано остварење нужног дела, чак и када је исти оптерећен налогом.¹⁸ У

¹⁴ Вид. чл. 124-125 Закона о ванпарничном поступку Републике Србије, „Сл. гласник СРС“, бр. 25/82 и 48/88 и „Сл. гласник РС“, бр. 46/95 – др. закон, 18/2005 – др. закон, 85/2012, 45/2013 – др. закон, 55/2014, 6/2015 и 106/2015 – др. закон.

¹⁵ Вид. Г. Станковић, М. Трговчевић Прокић, *Коментар Закона о ванпарничном поступку*, Службени гласник, Београд, 2015, стр. 541-543; В. Тодоровић, Р. Кулић, *Наследно право и ванпарнични поступак у пракси*, Службени гласник, Београд, 2004, стр. 549-550.

¹⁶ Вид. чл. 47, ст. 1 ЗНС.

¹⁷ Вид. чл. 47, ст. 2 ЗНС.

¹⁸ Вид. С. Сворцан, *op. cit.*, стр. 293.

прилог наведеној тврдњи говори и чл. 144, ст. 1 ЗНС, којим је прописано да наследник није дужан испунити налог ако се тиме дира у његов нужни део. Избор једне од две могућности зависи од воље нужног наследника, односно, од тога да ли ће поднети захтев у том смеру, пошто суд не води рачуна о правима нужних наследника по службеној дужности. Захтев се може поднети све до извршења налога. Уколико пак, поред свега напред реченог, нужни наследник ипак својевољно изврши налог у потпуности, реч је о испуњењу природне облигације.

Завешталац је овлашћен да у самом завештању предвиди и рок у коме се налог има испунити, јер обавеза може да терети дужника и неколико година, деценија, па и цео живот. Међутим, уколико је из неког разлога завешталац пропустио да одреди рок, то могу захтевати и лица иначе овлашћена на подношење тужби, јер је доспелост битан елемент налога. У датој констелацији, извршилац завештања или лица која имају правни интерес могу тражити од суда одређивање примереног рока за испуњење налога.¹⁹ У доктрини се оправдано сугерише да би суд требало да има активнију улогу у погледу одређивања временских граница у испуњењу налога, имајући у виду сужен круг субјеката овлашћених да захтевају његово извршење, могућност њиховог непостојања у конкретном случају или њихове неактивности у правцу благовременог остваривања налога.²⁰

Дужина рока зависиће од сваког конкретног случаја, при чему ће судија или јавни бележник, спрам свих околности одредити која је примерена дужина рока и наредити дужнику да у том року изврши своју обавезу. Уколико се захтев за одређивање рока постави након правноснажно окончаног поступка за расправљање заоставштине, он се може одредити само у парничном поступку,²¹ у којем су странке слободне да истичу чињенице и доказе којима поткрепљују своје захтеве за одређивање краћег, односно, дужег рока.

Лице оптерећено налогом нема обавезу његовог испуњења када је он постављен тако да се њиме вређају јавни поредак, принудни прописи или добри обичаји.²² Такви налози сматрају се непостојећим (нпр. налог лицу да клонира људе). Према чл. 132, ст. 3 ЗНС непостојећим се сматрају још и немогући, неразумљиви и противречни налози. Код немогућег налога чинидба

¹⁹ Вид. чл. 133, ст. 1 ЗНС.

²⁰ Вид. Н. Стојановић, *Налог у завештању*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, Ниш, 42/2002, стр. 240.

²¹ Вид. О. Антић, З. Балиновац, *op. cit.*, стр. 399.

²² Вид. чл. 132, ст. 2 ЗНС. Према Преднацрту Грађанског законика Републике Србије правила о налогу су готово у потпуности идентична онима која су предвиђена и у постојећим наследноправним прописима, уз једну промену која се тиче управо непостојећих налога. Наиме, у чл. 2727 Пренацрта додаје се да ће се непостојећим налозима сматрати и они који су супротни моралу. Вид. Преднацрт Грађанског законика Републике Србије од 26.06.2015. године. Доступан у Paragraf Lex бази прописа, датум посете: 29.12.2018. године.

је конципирана тако да ју је из објективних, односно, фактичких разлога немогуће извршити.²³ Неразумљиви су они код којих је нејасно шта се налаже и коме је налог намењен. Противречни су они налози који су супротни сами себи и који се због тога не могу разумети, нити се може утврдити права намера завештаоца која је неопходна за њихово правилно извршење. Налози могу бити и рушљиви онда када су завештани под дејством мане воље самог завештаоца.²⁴ Сви напред наведени налози не повлаче за собом аутоматски и ништавост целог завештања, већ само спорне одредбе о налогу.²⁵

4. ПРАВНЕ ПОСЛЕДИЦЕ НЕИСПУЊЕЊА НАЛОГА

Налог показује особеност, али и одређене сличности са појединим модалитетима постављеним завештањем у погледу последица које наступају његовим неиспуњењем. Да ли увек наступа иста последица када дође до неиспуњења, шта се дешава са налогом, коме у овом случају припада заоставштина, односно њен део и многа друга, питања су која се у датом моменту отварају.

Како је већ споменуто, лице оптерећено налогом треба да изврши налог на начин који је завешталац одредио и у примереном року. У случају његовог скривљеног неиспуњења, законодавац предвиђа наступање истих последица као у ситуацији да је наступио раскидни услов.²⁶ Дакле, уколико до испуњења налога не дође, то не значи да ће аутоматски наступити споменута последица, с обзиром да она представља управо резултат постојања кривице на страни оптерећеног лица. Само у случају када испуњење налога изостане из разлога који се могу приписати у кривицу оптерећеном лицу, онда за то лице наступа негативна последица, која се огледа у губитку наследног права, односно користи остављене завештањем. Корист се губи у целини, без могућности задржавања умањеног дела. Скривљено неиспуњење налога

²³ Поједини аутори праве разлику између објективно и субјективно немогућих налога. Субјективно немогући налози су они које само конкретни дужник не може извршити, али су објективно извршиви. Питање је да ли се у случају субјективне немогућности узима да је у питању немогућ налог или се оптерећеном лицу признаје извршење налога уколико је он учинио све што је у његовој моћи да тај налог испуни, иако га објективно није испунио. Мишљења смо да је други став исправнији. Супротно вид. И. Бабић, *Наследно право*, Службени гласник, Београд, 2018, стр. 172.

²⁴ Када је завешталац био преварен, у заблуди или под принудом и претњом у вези чињеница које су на њега утицале да завешта налог, такав налог биће рушљив. Вид. О. Антић, *op. cit.*, стр. 56.

²⁵ Вид. Одлуку Врховног суда Србије Рев. 737/75 од 01.03.1995. године. Наведено према: С. Сворцан, *op. cit.*, стр. 299.

²⁶ Вид. чл. 134, ст. 1 ЗНС.

по правилу не доводи у питање опстанак завештања, осим када је налогом оптерећен једини завештајни наследник.²⁷ С друге стране, оптерећено лице које је извршило налог у потпуности или у границама својих могућности, неће изгубити положај наследника, односно корист остављену му завештањем. Довољно ће бити и да је дужник предузео све радње које су у његовој моћи, иако је одступио од упутства датог у завештању, да негативна последица изостане.

Истовремено, намеће се и питање судбине налога у случају његовог скривљеног неиспуњења. Свакако, прво место где ће се одговор тражити је завештање. Од намере завештаоца зависи да ли ће се налог угасити или ће прећи на друго лице, које завешталац може, али и не мора да одреди (супститут). У последњем случају, односно када супституција није одређена, лице које ће ступити на место оптерећеног наследника одредиће се применом правила законског наслеђивања. Када је налог наметнут испорукопримцу који га није испунио, те када завешталац није одредио да ће предмет испоруке припасти трећем лицу, има се узети да он тада припада дужнику испоруке, а даљим тумачењем завештања ће се утврдити да ли ће налог теретити и њега.²⁸ Лице које је оптерећено налогом до момента испуњења, односно неиспуњења налога има положај претходног наследника, док правни положај потоњег наследника има лице које ступа на његово место у случају његовог скривљеног неиспуњења. Наведена лица се налазе у правном односу који у потпуности одговара положају претходног и потоњег наследника код раскидног услова.²⁹ У поменутом односу споран је правни положај претходног наследника. Наиме, чл. 128, ст. 1 ЗНС изричито наводи да претходни наследник има положај уживаоца заоставштине, из чега произилази да његов положај одговара положају плодуюживаоца³⁰ и да он не може слободно располагати заоставштином. Међутим, у теорији се наилази на критику законског решења којим се уређује правни положај претходног наследника. Наводи се како је „у упоредном праву заузет скоро једнодушан став да претходни наследник није исто што и „плодуюживалац заоставштине“, већ да је претходни наследник „временски ограничен наследник“.³¹ Како је претходни наследник дужан да исплати оставиоачеве дугове, да изврши испоруке, па и налоге, он има могућност, али и обавезу да располаже делом заоставштине у те сврхе, у погледу

²⁷ Вид. Н. Стојановић, *op. cit.*, стр. 234.

²⁸ Вид. О. Антић, З. Балиновац, *op. cit.*, стр. 400.

²⁹ Опширније вид. О. Антић, З. Балиновац, *op. cit.*, стр. 397-398 и 400.

³⁰ О заоставштине као предмету права плодуюживања, вид. Д. Попов, *Појам и њредмеј љрава љлодуюживања у Преднацрљју Грађанског Завонака Рејублице Србије*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 4/2017, стр. 1314-1315.

³¹ Вид. Д. Ђурђевић, *Правни љоложај љрејћходног наследника*, Анали Правног факултета у Београду, Правни факултет у Београду, Београд, 1/2011, стр. 106 и 112.

чега је теорија неподељена.³² Испуњење раскидног услова делује *ex nunc*, што значи да обавеза претходног наследника да врати оно што је до тада могао да користи, постоји само ако је он недозвољено и преко потребних граница располагао деловима заоставштине, односно, уколико је био несавестан.³³ У поменутом случају потоњи наследник је овлашћен да поднесе реивиндикациону тужбу. У случају да је његово право отуђено, тако да се изгубила могућност да над њим поново стекне право својине, он ће постати поверилац и на располагању ће имати право на кондикцију.³⁴

Посматрано из угла корисника налога, чини се да је налог више морална, а не правна дужност, јер он нема на располагању могућност да принудно захтева извршење налога, услед чега постоји реална опасност и могућност да се он изигра. Да би се тако нешто спречило и да би се учврстио став да налог недвосмислено јесте правна установа, активна легитимација, како је то напред наведено, гарантована је другим лицима – извршиоцу завештања, на основу његове улоге у оставинском поступку и лицима која имају правни интерес.³⁵ Како споменутом одредбом није прецизирано која су то лица конкретно, у доктрини је изнето схватање да одговор на ово питање зависи од лица које је оптерећено налогом. Тако, уколико је реч о наследнику, активно легитимисано лице је потоњи наследник (супститут ако је одређен или лица у чију корист има места примени принципа прираштаја код завештајног наслеђивања, а уколико нема могућности да се примене ова правила, законски наследници). Уколико је реч о налогу којим је био оптерећен испорукопримац, активно легитимисани су његови супститути, а уколико њих нема дужници испоруке.³⁶

Најзад, намеће се питање који вид заштите споменути овлашћеним лицима стоји на располагању. У тексту закона се спомиње само деклараторна тужба, али се претпоставља и могућност подношења кондемпнаторне тужбе.³⁷ Дакле, могу се поднети две тужбе: за утврђење престанка права

³² *Ibid*, стр. 113; О. Антић, З. Балиновац, *op. cit.*, стр. 391.

³³ Претходни наследник је дужан да се према заоставштини понаша као добар домаћин. Плодове и друге користи које је добио задржава без обзира на испуњење раскидног услова, те њима може и фактички и правно располагати. Вид. N. Gavella, V. Belaj, *op. cit.*, стр. 358 и 365.

³⁴ Вид. чл. 210 Закона о облигационим односима Републике Србије, „Сл. лист СФРЈ”, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, „Сл. лист СРЈ”, бр. 31/93 и „Сл. лист СЦГ”, бр. 1/2003 – Уставна повеља. У даљем тексту: ЗООС. Опширније вид. О. Антић, *Облигационо право*, Правни факултет у Београду, Београд, 2012, стр. 539-540.

³⁵ Вид. чл. 134, ст. 2 ЗНС.

³⁶ Вид. О. Антић, З. Балиновац, *op. cit.*, стр. 401.

³⁷ За супротне тврдње, према којима код налога није допуштена кондемпнаторна тужба, јер није наведена у закону као могућност, вид. Н. Стојановић, *Наследно право*, стр. 274. Слично мишљење заступа и проф. Водинелић када посматра налог, не као обавезу већ као право-терет. Тада ималац права-терета не може бити принуђен да радњу изврши, већ не-испуњење радње доводи до губитка права. Вид. В. Водинелић, *Грађанско право (увод у*

услед неизвршења налога, али и за спровођење принудног извршења налога. Свакако, када је поднета кондемпнаторна тужба, не постоји потреба, нити правни интерес да се подноси и деклараторна тужба, јер се постојање, односно, непостојање чињенице утврђује у оквиру поднетог кондемпнаторног захтева.³⁸ Поред чињенице да не постоји јединствен став доктрине у погледу могућности принудне реализације налога, постоје и теоријска мишљења да законодавац користи погрешну терминологију и да се не ради о тужби за утврђење, већ о преображајној тужби.³⁹ Уколико се има у виду Закон о парничном поступку Србије, према коме се тужба за утврђење може поднети и ради утврђења постојања, односно, непостојања чињеница, онда када је то предвиђено законом или посебним прописом⁴⁰ и када се узме у обзир да је (не)испуњење налога чињеница од које зависи остварење одређеног права, мишљења смо да је законодавац одабрао добру терминологију и да се несумњиво ради о тужби за утврђење.⁴¹ У питању је негативна деклараторна тужба, јер је њен смисао усмерен на то да се утврди да не постоји право конкретног лица.

У случају доспелости налога у току оставинског поступка, овлашћена лица имају могућност да захтевају утврђење престанка права због његовог неиспуњења још у току истог. У супротном, односно уколико је обавеза испуњења налога доспела након правноснажности решења о наслеђивању, овлашћена лица имају право да тужбом покрену парнични поступак. У погледу рока за подизање тужбе, у теорији се наилази на два мишљења. Према једном, примењује се општи рок застарелости од десет година који тече од дана доспелости обавезе извршења налога.⁴² Према другом, рок треба поставити знатно краће, у трајању од годину дана од дана доспелости обавезе.⁴³

грађанско право и ошцини део грађанског права), Правни факултет Унион, Београд, 2014, стр. 195-197.

³⁸ Вид. А. Јакшић, *Грађанско процесно право*, Правни факултет у Београду, Београд, 2018, стр. 345.

³⁹ Наводи се да је наследно право лица оптерећеног налогом настало моментом смрти оставиоца и да као такво постоји, услед чега неиспуњење налога кривицом може проузроковати једино губитак тог права... „због тога није реч о декларацији да право наслеђа постоји или не постоји, већ о реализацији правне моћи – права на престанак наследноправног овлашћења“, што се постиже конститутивном тужбом. Вид. Н. Стојановић, *Налог у завештању*, стр. 241. Супротно: О. Антић, З. Балиновац, *op. cit.*, стр. 401.

⁴⁰ О чињеницама које не могу бити предмет деклараторног утврђења, вид. М. Салма, *Чињенице као предмет деклараторне тужбе*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 2/2013, стр. 191.

⁴¹ Вид. чл. 194, ст. 3 Закона о парничном поступку Републике Србије, „Сл. гласник РС“, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС, 55/2014 и 87/2018.

⁴² Вид. О. Антић, З. Балиновац, *op. cit.*, стр. 401.

⁴³ Рок од годину дана био би погодан због постојања сличности између института налога и испоруке. Вид. Н. Стојановић, *Наследно право*, стр. 276.

5. РАЗГРАНИЧЕЊЕ ОД СЛИЧНИХ ИНСТИТУТА

У наредним редовима биће указано на основне разлике које постоје између налога са једне и испоруке, осталих појединих модалитета у завештању, те необавезујућих савета и препорука, са друге стране.

У пракси, налог се најчешће меша са испоруком. Међутим, између ова два института постоји суштинска разлика, а огледа се у њиховим правним последицама, а сходно њима и у правном положају лица која стичу корист по основу испоруке, односно налога, те дужника испоруке и лица оптерећеног налогом. Како је то споменуто, између корисника налога и обавезног лица не настаје облигациони однос, те корисник налога, уколико је одређен, није овлашћен да захтева извршење налога од лица коме је наметнут. Код испоруке, ситуација је дијаметрално супротна. Између испорукопримца и дужника, односно онерата настаје облигациони однос, који даје могућност испорукопримцу да захтева да се испорука остављена у његову корист и изврши. Испорукопримац моментом смрти завештаоца постаје поверилац што му, поред активне легитимације да захтева принудно извршење испоруке, гарантује и могућност накнаде штете услед пропуштања онерата да изврши испоруку на начин који је одређен у завештању.⁴⁴ Овакву легитимацију, као ни могућност накнаде штете услед неиспуњења налога или кашњења са његовим испуњењем, корисник налога нема. Налог, затим, може да буде и нека морална, односно, вредносно обојена корист, док је испорука, по правилу, увек имовинскоправна корист. Испорука увек мора имати корисника, што није случај код налога који може бити остављен и ради остварења неког општег циља.⁴⁵ Такође, испорукопримац увек мора бити субјект у праву, док корисник налога то не мора нужно да буде.⁴⁶ Између испоруке и индивидуализованог налога постоји још једна разлика која се огледа у томе да је налог у таквом случају строго везан за личност одређених карактеристика и вештина, те терети то лице, док испорука по правилу терети заоставштину и не зависи од вештина и знања онерата.⁴⁷

Сличност постоји и са једном врстом услова. Услови се деле с обзиром на различите критеријуме, али је за нас, на овом месту, најзначајнија подела на потестативне, казуалне и мешовите услове, где критеријум поделе представља могућност наследника постављеног под условом да утиче на његово остварење. Код потестативних услова, остварење зависи искључиво од субјекта, док код казуалних услова остварење зависи од неког догађаја или трећег лица, у сваком случају независно од воље и поступака самог субјекта.

⁴⁴ Вид. чл. 262, ст. 1 и 2 ЗООС.

⁴⁵ Вид. Д. Ђурђевић, *Институције наследног права*, стр. 172.

⁴⁶ Вид. О. Антић, *Налог у наследном праву*, стр. 54.

⁴⁷ *Ibid*, стр. 53.

Мешовити услови представљају комбинацију једних и других, где остварење делимично зависи од воље лица коме је право условљено, а делимично од неког независног догађаја.⁴⁸ Радња раскидног потестативног услова често може бити конципирана тако да буде идентична са радњом самог налога.⁴⁹ Разлика се огледа у различитом степену одговорности који постоји код лица оптерећеног налогом и наследника постављеног под раскидним потестативним условом. Наиме, наследник који је постављен под оваквим условом мора да се понаша тачно онако како је завешталац то наложио. Уколико се, чак и без његове кривице, раскидни услов оствари, наследник губи своје наследно право. Код налога пак, дужник мора да учини све што је у његовој моћи да оствари налог, али уколико до остварења налога не дође из разлога који се дужнику налога не може приписати у кривицу, оптерећено лице задржава своја права. Дешава се, с обзиром да радња у оба случаја може бити иста, да постоји сумња да ли је воља завештаоца била да одређену обавезу предвиди као налог или постоји будућа, неизвесна чињеница у виду потестативног услова од ког зависи опстајање наследног права конкретног лица. Према правилима тумачења по којима се завештање, у случају сумње, тумачи у корист дужника, узима се да је у питању налог. Потестативни, као и сваки други услов је за дужника увек већи терет од налога.⁵⁰

Напослетку, налог треба разликовати од разних савета и препорука. Иако смо навели да у неким сегментима налог изгледа више као морална, а не правна категорија, он несумњиво то јесте. Насупрот томе, савети и препоруке, које могу да чине саставни део завештања, нису правно обавезујућег карактера за универзалне и сингуларне сукцесоре. Они њих морално обавезују, али им недостаје елемент корисности, као и последица у случају непоступања по датим упутима завештаоца, да би се могло говорити о налогу.⁵¹

6. УПОРЕДНОПРАВНА РЕГУЛАТИВА НАЛОГА

Ради анализе начина и степена уређености налога, специфичности у његовој правној регулативи, те сличности и разлика у односу на домаћу правну регулативу, у наредним редовима биће приказана постојећа нормативна решења садржана у: правима држава региона, законодавствима појединих

⁴⁸ Вид. Д. Николић, *Увод у систем грађанског права*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2016, стр. 344, 345.

⁴⁹ Вид. М. Живановић, Р. Момчиловић, *op. cit.*, стр. 85.

⁵⁰ Правило важи према максими преузетој још из римског права: „*Semper in obscuris quod minimum est sequimur.*“ Вид. Н. Стојановић, *Налог у завештању*, стр. 242-243.

⁵¹ Вид. Р. Момчиловић, *Налог код шесћамениталног наслеђивања*, Српска правна мисао, Правни факултет у Бања Луци, Бања Лука, 1-4/2000, стр. 112.

бивших социјалистичких земаља, као што су Русија и Бугарска, те Аустрији и Немачкој, као правним системима германског правног круга, који су извршили највећи утицај на формирање решења у националном законодавству.

6.1. Налог у државама бивше СФРЈ

У државама чланицама бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, правила везана за налог постављена су на сличан начин. Стога ће у овом делу бити приказана само одступања у односу на домаћу правну регулативу овог института.

У праву Републике Хрватске, материји постављања наследника под условом и налогом посвећени су чл. 47 и 48 Закона о наслеђивању.⁵² На први поглед може се уочити да одредбе посвећене налогу прецизније регулишу овај институт у погледу начина његовог испуњења у односу на наше право. Наследноправним прописима ове земље изричито је наведено да оптерећено лице треба да изврши налог најбоље што може, те да уколико га уопште не може извршити, задржава оно што је стекао по основу завештања, осим ако из завештања не произилази шта друго или разлог неиспуњења лежи у скривљеном понашању дужника налога. налогом се могу оптеретити сва лица којима се иначе може оставити нека корист из заоставштине. Законски текст је дакле, прецизнији и у погледу овог питања, јер се користи једна шира формулација од оне предвиђене у домаћем законодавству. На крају, законска регулатива прави разлику између налога и необавезујућих смерница датих у завештању, те у складу са тим предвиђа и дужности конкретних лица, што недостаје домаћем законодавству. У погледу преосталих правила, она су у ЗНС детаљније конципирана.

У односу на домаће право, сва остала законодавства настала на простору бивше СФРЈ – Федерације Босне и Херцеговине, те њеног ентитета Републике Српске, Републике Македоније и Републике Словеније, институт налога регулишу доста штуро, посвећујући му свега један члан. Према Законима о наслеђивању споменутих земаља, налог може теретити сва лица која примају неку корист из заоставштине, при чему су побројани налози који се имају сматрати непостојећим. Међутим, изостављено је регулисање начина његовог испуњења, као и последица које наступају уколико се налог не испуни, а у вези са тим и лица која су евентуално овлашћена на заштиту правних интереса у судском поступку.⁵³

⁵² Вид. Закон о nasljedjivanju Hrvatske из 2003. године, „*Narodne novine*“, 48/2003, 163/2003, 35/2005, 127/2013 и 33/2015.

⁵³ Вид. чл. 97 Закона о наслеђивању Републике Црне Горе, „*Службени лист ЦГ*“, 74/2008; чл. 103 Закона о nasljedjivanju u Federaciji BiH из 2014. године, „*Sl. novine Federacije BiH*“, 80/2014; чл. 105 Закона о наслеђивању Републике Српске, „*Службени гласник Републике*

6.2. Налог у правима Русије и Бугарске

Према Грађанском кодексу Руске Федерације, налог је одредба у завештању чији предмет може представљати обавеза извршења било које радње имовинског или неимовинског карактера, али искључиво уколико је она одређена у циљу остваривања јавног интереса (општекорисног циља)⁵⁴ или неког другог циља који није противан закону, подразумевајући под тим и обавезу сахрањивања оставиоца у складу са његовом последњом вољом. Споменута обавеза може теретити једног или више завештајних или законских наследника. Налог може теретити и извршиоца завештања, али само под условом да је посебно опредељен део заоставштине који је неопходан ради његовог испуњења. Поред тога, експлицитно је прописано да завешталац може наложити једном или неколицини наследника да чувају његове кућне љубимце, као и да врше неопходан надзор и бригу над њима.⁵⁵ Ова обавеза такође може бити како имовинског, тако и неимовинског карактера и установљена је ради општекорисног циља.⁵⁶

У позицији корисника налога у праву ове земље, по правилу се јавља неопредељен круг лица. Уколико се као предмет завештајног располагања јавља обавеза извршења радње имовинског карактера, кључна тачка диферен-

Српске“, 1/09; чл. 100 Закона за наслеђивање Македоније из 1996. године, „Сл. весник на РМ“, 47/1996 и 18/2001 – др. закон; као и чл. 82 Закона о dedovanju Slovenije из 1976. године, „Ur. list SRS“, 15/1976, 23/1978 и „Ur. list RS“, 13/1994 – ZN, 40/1994 – odl. US, 117/2000 – odl. US, 67/2001, 83/2001 – OZ, 73/2004–ZN-C, 31/2013 – odl. US и 63/2016.

⁵⁴ Закон не одређује појам општекорисног циља. У доктрини се наводи да се под њим могу подразумевати социјалне, добротворне, културне, образовне, те научне сврхе, циљеви заштите јавног здравља, развоја физичке културе и спорта, заштите права и легитимних интереса грађана и организација, пружање правне помоћи и слично. Под општекорисним циљем, у зависности од круга особа у чијем интересу је налог установљен могу се подразумевати: циљеви корисни за друштво и државу у целини (културне, добротворне, образовне, научне и сличне сврхе); циљеви корисни за одређену групу људи са неодређеним бројем лица или одређене друштвене групе (поједине професије, пензионери, људи који живе у одређеној области, итд.). Пример за то је налог наследнику или извршиоцу завештања да изврши пренос средстава у корист било које категорије тешко оболелих пацијената у одговарајућој здравственој установи или фонда за помоћ таквим пацијентима. Други пример био би пружање финансијске подршке студентима било које образовне институције. Вид. В. О. Гаврилов, *Комментарий к разделу V части III ГК РФ. Наследственное право*, Санкт-Петербург, 2003, стр 90. Вид. и интернет адресу: <http://logos-pravo.ru/articles/zaveshchatelnoe-vozlozhenie-eto-otlichiya-ot-zaveshchatelnogo-otkaza>, датум посете: 12. 01. 2019.

⁵⁵ Вид. чл. 1139, ст. 1 Грађанског Кодекса Руске Федерације, интернет адреса:

<http://base.garant.ru/10164072/f96218aec223bfc0fe4d55939856544c/>. У даљем тексту: ГКРФ.

⁵⁶ Према једном ставу, општи интерес у овом случају огледа се у задовољењу друштвених потреба за хуманим третманом животиња. Према другом схватању, један од резултата налагања обавезе извршења оваквих радњи представља смањење броја напуштених животиња, те ширења разних инфекција које представљају очигледну опасност за друштво у целини и њених појединачних чланова. Вид. интернет адресу: <http://logos-pravo.ru/articles/zaveshchatelnoe-vozlozhenie-eto-otlichiya-ot-zaveshchatelnogo-otkaza>, датум посете: 12. 01. 2019.

цијације испоруке и налога произилази из сврхе ради које је исту потребно предузети, која се код налога огледа у остварењу јавног интереса⁵⁷ (општекорисног циља).⁵⁸ Кодексом је изричито прописано да се у овом случају примењују одредбе која се односе на испоруку.⁵⁹ У складу са њима, наследник за испуњење оваквог налога одговара сразмерно наслеђеном делу заоставштине, нужни наследник одговара само оном вредношћу која премашује његов нужни део, док у случају када је више наследника оптерећено налогом, обавеза његовог испуњења терети све њих сразмерно њиховим наследним деловима, уколико завештањем није другачије одређено. Уколико лице које је на то овлашћено није искористило право на испуњење налога у року од 3 године од отварања наслеђа, наследник који је оптерећен налогом, по правилу се ослобађа ове своје обавезе.⁶⁰ С друге стране, када је реч о налозима неимовинског карактера, нису предвиђени специјални рокови у погледу њиховог испуњења.

У случају да није добровољно испуњен, налог се може судским путем реализовати од стране заинтересованих лица (под којим се може подразумевати и било која особа у чију корист је установљен налог, непрофитне организације овлашћене да делују у циљу заштите општих интереса, као и државни органи и локалне власти надлежни да врше било какве активности у циљу спровођења конкретног или сличног општекорисног циља), извршиоца завештања, као и наследника, осим у случају када је завештањем другачије одређено.⁶¹ Уколико лице које је оптерећено налогом, из разлога предвиђених Кодексом не постане наследник, обавеза испуњења налога теретиће лице које ступа на његово место, уколико из завештања или закона не произилази другачије.⁶²

За разлику од права Русије, наследноправни прописи Бугарске појмовно не дефинишу налог, иако Закон о наслеђивању садржи пар одредаба посвећених овом институту. Тако, налог представља један од дозвољених модалитета завештајног располагања.⁶³ Он мора бити могућ, те у складу са законом,

⁵⁷ Вид. Т. Е. Абова, М. М. Богуславский, А. Г. Светланов, *Коментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации*, Части третьей, Москва, 2004, стр. 36.

⁵⁸ Тако, примера ради, уколико је завешталац одредио да наследник одређеном лицу мора обезбедити становање у наслеђеном стану, ради се о испоруци. Ако се међутим као корисник ове привилегије јавља дечји дом, док се не заврши изградња зграде у ове потребе, реч је о налогу. У оба случаја завештајна располагања имају имовински карактер. Видети: *Законодашљесиво- Коментарии к законам*, интернет адреса: <https://www.zonazakona.ru/law/comments/>, датум посете: 12. 01. 2019.

⁵⁹ Вид. чл. 1139, ст. 2 ГКРФ.

⁶⁰ Вид. чл. 1139, ст. 2 у вези са чл. 1138 ГКРФ. Вид. и В. О. Гаврилов, *op. cit.*, стр. 90-91.

⁶¹ Вид. чл. 1139, ст. 3 ГКРФ.

⁶² Вид. чл. 1140 ГКРФ.

⁶³ Вид. чл. 17, ст. 1 Закона о наслеђивању Бугарске, интернет адреса: <http://lex.bg/laws/ldoc/2121542657>, датум посете 14. 01. 2019. У даљем тексту: ЗНБ.

јавним поретком и моралом.⁶⁴ Налогом може бити оптерећен искључиво завештајни наследник или испорукопримац, док као његов корисник фигурира треће лице које не мора бити опредељено. Најчешће се установљава у општекорисне сврхе, може бити одређен и у интересу самог завештаоца,⁶⁵ при чему не мора имати имовински карактер.⁶⁶ Према слову Закона, неиспуњење налога не повлачи за собом губитак правног дејства самог завештајног располагања.⁶⁷ Наиме, у овом случају, свако заинтересовано лице може да захтева његову реализацију судским путем,⁶⁸ у циљу изрицања одговарајућих мера којима се оптерећено лице обавезује да испуни налог.⁶⁹ Закон не дефинише ко се има сматрати заинтересованим лицима, при чему се у доктрини сугерише да ово право имају наследници, како завештајни, тако и законски, испорукопримци, те било које треће заинтересовано лице,⁷⁰ подразумевајући под њим и лице у чију је корист установљен налог.⁷¹

6.3. Налог у правима Аустрије и Немачке

Имајући у виду да се домаће законодавство у погледу великог броја питања, приликом регулисања налога ослања управо на германске правне системе, у првом реду на аустријски, али и на немачки модел, целисходно је изложити основне поставке ових законодавстава у вези његове правне регулативе. Како оба правна система дозвољавају заједничка завештања и уговор о наслеђивању, то се налог може појавити као садржина и једног и другог правног основа позивања на наслеђивање.

У праву Аустрије, налог је конципиран као одредба у завештању којом се налаже лицу да нешто учини или да се уздржи од неког чињења, на начин који је то од њега завешталац тражио или на томе најприближнији могући начин.⁷² Налог може да буде установљен и у интересу самог оставиоца, при

⁶⁴ Вид. чл. 42 „в“ ЗНБ.

⁶⁵ Пример за ово представљала би обавеза завештајног наследника који је наследио библиотеку да обезбеди коришћење исте научним радницима или обавеза подизања надгробног споменика завештаоцу. Вид. Х. Тасев, *Българско наследствено право*, Софија, 1993, стр. 82-83.

⁶⁶ *Ibid.*, стр. 82.

⁶⁷ Вид. чл. 18, ст. 2 ЗНБ.

⁶⁸ Вид. чл. 18, ст. 1 ЗНБ.

⁶⁹ Вид. А. Г. Цонов, *Коментар по Закона за наследството*, Софија, 1993, стр. 63.

⁷⁰ Вид. „Сделки, заключени под условие, срок и шеежесѝ“, на интернет адреси: <http://www.lawsbg.com/lectures/74-grajdansko-pravo/400-uslovie-srok-tejest.html>, датум посете: 14. 01. 2019.

⁷¹ Вид. А. Г. Цонов, *op. cit.*, стр. 62.

⁷² Вид. § 709 Грађанског законика Аустрије (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*), <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622>, датум посете: 27.12.2018. године. У даљем тексту: ABGB.

чему се у доктрини наводи да је у случају постојања налога у виду обавезе неговања кућног љубимца преминулог оставиоца, као корисник налога предвиђен оставилац, а не кућни љубимац.⁷³ Уколико оптерећено лице не изврши наметнуту му обавезу, на то може бити принуђен од стране свих других наследника који нису корисници налога, као и извршиоца завештања,⁷⁴ а када је налог установљен у јавном интересу и од стране јавног правобраниоца (*Finanzprokurator*).⁷⁵ Евидентно је дакле, да овај правни систем такође препознаје завештавање налога у јавном интересу, те да ускраћује право корисницима налога да траже заштиту судским путем. Када је налог везан за непокретности, предвиђа се редовно уписивање одговарајуће забележбе у регистар непокретности.⁷⁶ У случају да лице оптерећено налогом не изврши налог, због своје кривице (што обухвата и лаку непажњу) наступају исте последице као код остварења раскидног услова.⁷⁷ Тада лице губи корист добијену завештањем у потпуности. Уколико завешталац предвиди неке другачије последице за оптерећено лице, тумачењем завештања се утврђује да ли је права намера завештаоца била да установи налог, као једну врсту обавезе или је његова намера била усмерена на остављање необавезујућих савета и препорука.⁷⁸ Теорија стоји на становишту да када завешталац предвиђа неке друге последице од последица које наступају испуњењем раскидног услова, треба узети да се пре ради о саветима, а не налогу.⁷⁹

У Немачком грађанском законнику појам и основна обележја налога дата су у § 1940, при чему се овај институт даље разрађује у неколико параграфа у погледу одређивања субјектата, права на судску заштиту, могућности, односно, немогућности испуњења, уз упућивање на сходну примену других чланова којима се уређују остала питања у Законнику. Као и у другим правним системима, корисник налога не мора да буде конкретизован самим завештањем, а када је то и случај, не мора нужно да се ради о правном субјекту. Налог се може огледати и у нези кућног љубимца или животиња са фарме оставиоца.⁸⁰ Према овлашћењу завештаоца, корисника налога може одреди-

⁷³ Вид. В. Eccher, *Bürgerliches Recht (Band VI: Erbrecht)*, Springer Wien New York, Wien, 2010, стр. 79.

⁷⁴ Једно од основних овлашћења извршиоца завештања је управо овлашћење везано за налог. Закон му гарантује активну легитимацију за подношење тужбе, али и жалбе. *Ibid*, стр. 89.

⁷⁵ Задаци јавног правобраниоца су заступање Републике Аустрије као странке пред свим судовима и управним органима. Име упућује на активност само у контексту финансијског управљања, али је оно, заправо, само историјски условљено. Вид. § 1 Закон о јавном правобранилаштву (*Finanzprokuratorgesetz*), <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20005921>, датум посете: 28.12.2018. године.

⁷⁶ Вид. В. Eccher, *op. cit.*, стр. 80.

⁷⁷ Вид. § 710 ABGB.

⁷⁸ Вид. § 711 ABGB.

⁷⁹ Вид. В. Eccher, *op. cit.*, стр. 80.

⁸⁰ Вид. Palandt, *Bürgerliches Gesetzbuch*, Verlag C.H. Beck, München, 2003, стр. 2299.

ти и само оптерећено или неко треће лице, али уз постојање смерница у завештању, односно, воља оставиоца у оваквом случају мора бити изражена тако да корисника налога чини бар одредивим.⁸¹ Такође, избор подлеже судској контроли када постоји сумња о злој намери или очигледној омашци оптерећеног или неког трећег лица које одређује корисника.⁸² У доктрини се наводи да налог не мора да буде увек и изричито имовински обојен, већ може представљати обавезу у сфери морала и обичаја, као што је редовна посета гробу оставиоца. Могуће су и ситуације у којима налог представља добит за оптерећено лице. На пример, налог се може састојати и у обавези оптерећеног лица да се учлани у неко друштво, што за њега може представљати бенефицију или у обавези да се настави породично пословање. Код поменутих налога, где обавеза није јасно имовински изражена, треба водити рачуна о разликовању налога од других препорука и савета, које је оставилац учинио у свом завештању, али није имао намеру да оне обавезују. Права намера оставиоца се утврђује тумачењем завештања, поготово у ситуацијама где се наводи да лице треба да се уздржи од располагања некретнинама добијеним у наслеђе или улагања новца без савета стручног лица. Утврђењем праве намере оставиоца, добија се одговор и на питање да ли се ради о налогу или необавезујућем савету.⁸³

По редовном току ствари, за испуњење налога оставља се одређени рок. Рок није одређен самим законом, већ овлашћена лица или надлежни орган одређују примерен рок за испуњење обавезе, у зависности од карактера и врсте обавезе. Након протока рока, стиче се захтев за принудним испуњењем (*Leistungsklage*) од стране активно легитимисаних лица, која су одређена слично као и у домаћем правном систему. Лица овлашћена на тужбу су у првом реду извршилац завештања, наследник (ако је испорукопримац био оптерећен налогом), санаследници (ако је један од наследника обавезник налога), затим лица која би ступила на његово место када би позвани наследник отпао и када је у питању јавни интерес, надлежни државни орган.⁸⁴ Поменута лица покрећу и воде парницу у своје име и за туђ рачун. Интересантно је поменути, да завешталац има могућност да у завештању прошири или ограничи овај круг лица, али никада то право не може установити у име корисника налога, јер се тиме битно мења суштина налога и од њега одступа.⁸⁵

⁸¹ Вид. § 2193 Грађанског законика Немачке (*Bürgerliches Gesetzbuch*), <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BGB.pdf>, датум посете: 29. 12. 2018. У даљем тексту: BGB. Такође вид. D. M. Groll, *Praxis-Handbuch Erbrechtsberatung*, Dr. Otto Schmidt, Köln, 2015, стр. 329. Аутор дела о налогу С. Trilsch.

⁸² Вид. Palandt, *op. cit.*, стр. 2300.

⁸³ *Ibid*, стр. 2299.

⁸⁴ Вид. § 2193 и 2194 BGB, с тим да § 2193 упућује и на примену § 2151 BGB.

⁸⁵ Вид. Palandt, *op. cit.*, стр. 2300. Међутим, за разлику од немачког и аустријског права, у законодавству Швајцарске, испуњење налога може захтевати свако ко има интерес за то,

Налог је често личног карактера и његово испуњење зависи искључиво од особина и вештина оптерећеног лица. У том случају оптерећено лице мора бити одређено самим завештањем.⁸⁶ Такође, уколико дође до неиспуњења налога, налог се гаси, осим ако оставилац изричито не постави супститута са сличним карактеристикама или предвиди примену правила законског наслеђивања. Налог се гаси и када је он немогућ или противан добрим обичајима.⁸⁷

Неиспуњење налога које представља последицу кривике оптерећеног лица, водиће губитку наследног права и какве друге користи из заоставштине, односно наступању дејства које одговара остварењу раскидног услова.⁸⁸ Уколико то није случај, корист остаје оптерећеном лицу у неокрњеном облику. Такође, корист из заоставштине се задржава и када за само испуњење налога нису неопходна новчана средства. У том случају, нестаје и право на кондикцију.⁸⁹

7. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Налог представља један од дозвољених модалитета завештајног наслеђивања, којим се наследноправна овлашћења универзалних и сингуларних сукцесора ограничавају у корист других лица. У односу на регулативу осталих појединих модалитета у завештајном праву, попут услова и рокова, домаће законодавство овом институту, чини се да не посвећује у потпуности потребну пажњу. Ово посебно долази до изражаја имајући у виду сложеност и специфичност налога као правног института, чије су последице у случају његовог скривљеног неиспуњења далекосежне и огледају се у губитку наследноправних овлашћења оптерећених лица, а тиме и истовременом настанку компликованих правних односа који важе за сукцесивно наслеђивање. Стога смо мишљења да постоји потреба за унапређењем домаћих законских решења, посебно са аспекта прецизности, али и свеобухватности постојеће регулативе. Иако је упоредноправна анализа нормативних решења посвећених овом институту, барем генерално посматрано, показала да не постоје значајније разлике у погледу основних принципа којима се савремена законодавства руководе приликом његовог уређења, одређене законске солуције

па и сам корисник налога, односно лице у чију корист је он непосредно одређен. Вид. чл. 482, ст. 1 Грађанског законика Швајцарске, <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19070042/index.html>, датум посете: 13. 01. 2019.

⁸⁶ *Ibid.*, стр. 2299.

⁸⁷ Вид. § 2195 BGB; D. M. Groll, *op. cit.*, стр. 329.

⁸⁸ Вид. § 2196 BGB.

⁸⁹ Вид. Palandt, *op. cit.*, стр. 2301.

уочене у појединим од њих, несумњиво могу представљати добар показатељ које кораке би било пожељно предузети у праву Србије ка претходно споме-
нутом циљу.

У контексту изложеног, мишљења смо да би у коначном тексту Грађанског законика Србије, поједина законска решења посвећена налогу требало конкретизовати, јер, како је на то указано, домаћа доктрина неретко стоји на опречним ставовима приликом њиховог тумачења. Ове корекције, *de lege ferenda*, огледале би се, пре свега у прецизнијем уређењу самог начина извршења налога, као што је то случај у Хрватској и Аустрији. Било би пожељно одредити правило из ког се јасно види да у случају неиспуњења налога, лице оптерећено њиме задржава наследни део или неку другу корист из заоставштине, уколико је предузело све што је у његовој моћи да га на што сличнији начин поставци у завештању, испуни. Истовремено, сматрамо да има простора и промени формулације у погледу лица која оставилац може оптеретити налогом. По угледу на регулативу прихваћену у државама региона, целисходније би било појмове „наследника и испорукопримца“ заменити формулацијом „особа која добија неку корист из заоставштине“.

Поред тога, по узору на решење принципијелно прихваћено у Немачкој, требало би размотрити и могућност да у циљу благовременог испуњења налога, односно отклањања опасности од пролонгирања његовог извршења, активну улогу у погледу одређивања рока за његово извршење, поред извршиоца завештања и лица које за то има правни интерес, има и суд, посебно уколико се ради о налогу установљеном у јавном интересу.

Најзад, сходно регулативи у појединим савременим законодавствима Европе, даљем напретку у погледу унапређења правила везаних за постављање наследника под одређеним модификацијама, допринело би и уношење одредбе којом се прави разлика између налога и осталих жеља оставиоца, којима недостаје елемент обавезности.

Jelena Đ. Vidić Trninić, Ph.D., Associate Professor
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
jvidic@pf.uns.ac.rs

Milica S. Kovačević, Assistant
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
M.Kovacevic@pf.uns.ac.rs

Precatory Provision in Succession Law in Serbia and other European Countries

Abstract: *When it comes to free acquisition, it is generally accepted that a person who gives a certain benefit to someone, can burden that same benefit with some kind of duty, within the limits set by the law. However, the previously said does not indicate that the purpose of the burden is to set the counteraction to free acquisition, nor it is related to the restriction of freedom of acquisition, but to allowed modifications. One of the aforementioned modifications is a precatory provision, which, in addition to conditions and deadlines, has found its place in the Inheritance law. Its legal effect is reflected in the constitution of the burden to a person designated by the deceased person. The authors examine: the concept and the effects of the precatory provision in terms of its fulfillment, as well as the consequences that occur when the precatory provision is not fulfilled; who can be a subject when it comes to the precatory provision, if there are any legally binding correlations between them, what kind of consequences the aforementioned brings with it; as well as where lies boundary of precatory provision in relation to similar institutes. Special attention has been paid to the national legislation, with the overview of the current provisions of the former republics of SFRY, Russia, Bulgaria, Austria and Germany, for the purpose of examining the extent to which the domestic legislation of the precatory provisions is similar, that is, how much it deviates from above-mentioned European legislations. Having in mind that the drafting of Serbian Civil Code is in progress, authors use the opportunity to point out certain shortcomings of the legal solutions of the precatory provisions and also to emphasize possible direction in which these provisions could be de lege ferenda composed.*

Keywords: *precatory provision, heir, legatee, dissolving condition, legacy, claims.*

Датум пријема рада: 22.01.2019.